

Egyéb írások. Az egyéb írások közé sorolok minden, nem tanulmány vagy recenzió jellegű munkát. Jelen évfolyamban olvasható egy, az „év nevei”-vel kapcsolatos szavazásról és annak eredményéről szóló cikk (pl. az év márkanéve, személyneve) (42–45). Olvasható még a folyóiratban egy megemlékezés a 2019-ben elhunyt DONALD J. ORTH helynévkutatóról, az American Name Society volt elnökéről (54–57), valamint egy, az előző évfolyam legjobb cikkének járó díjat bejelentő írás (247–248).

BALOGH ROLAND JÓZSEF

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1556-2690>

ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem

Bölcsészettudományi Kar

Rivista Italiana di Onomastica 26. (2020)

Főszerkesztő: ENZO CAFFARELLI. Società Editrice Romana – ItaliAteneo, Róma.
1110 lap (1. 562 lap, 2. 548 lap)

A RION. 26. évfolyamának írásai ismét több mint ezer oldalt töltenek meg. A fő rovatok között nincs új, de a főszerkesztő egyre nagyobb teret szentel a „névtani figyelő” (*osservatorio*) résznek.

Tanulmányok, kisebb közlemények. A két kötetben 19 tanulmányt olvashatunk. A személyneveket állítják vizsgálatuk középpontjába a következő írások: ENZO CAFFARELLI az olasz Délen gyakoribb, névelőt tartalmazó családnevekről (pl. *La Rosa, Lapalombella, Li Bassi/Libassi, Lumare, Del Neri* stb.) közölt igen terjedelmes tanulmányt, melyhez függelékét is összeállított e névtípus gyakorisági adatairól; ezekben a listákban az összolasz helyzetén kívül külföldi (francia, katalán), illetve olasz területi listákat is közreadott (15–102). Egy másik cikkében a főszerkesztő a pápák nevével készített szintén bőséges összefoglalást (577–629), egy harmadik tanulmányban pedig arról írt, hogy a híres színész, Totò (akinek polgári neve Antonio De Curtis volt) milyen nagy gonddal, célzatossággal választotta meg filmbeli szerepei neveit (764–777). Spanyol nyelvű írásában MIKEL GORRÓTXATEGI NIETO a Franco-korszakban Baszkföldön kikényszerített névváltoztatásokról és ezeknek a diktatúra utáni visszaállításáról értekezett (107–126). MIRO TASSO görög etimológiájú délolasz családnevekről írt (135–153). CATERINA SARACCO a középkori izlandi nyelv egyik legrégebbi emlékének, a Landnámabókának, a középkori izlandi irodalom egyik első emlékének a névanyagát, ezen belül elsősorban a nevek morfológiai és szemantikai aspektusait mutatta be (167–196). SLÍZ MARIANN angol nyelvű írása (Cult of Saints, politics and name-giving in Angevin Hungary) a szentkultusz, a politika és a névadás közti összefüggéseket tárta fel a középkori Magyarország példáján (197–211). CARLO LIVI a 11–15. századi szárd nevekről adott áttekintést (631–668). ROBERTO RANDACCIO egy (talán görög gyökerű) nápolyi, bizonytalan jelentésű tájszó (*sarchiapone* ’kb. húsgombóc, hústömeg, nagy szemekkel’) 1958-as, két színész általi felélesztéséről és az összolasz szókincsbe való beviteléről folytatott kutatásait adta közre (741–747).

A helynevek témakörébe sorolható írások a következők: OTTAVIO LURATI a Lugano melletti Malcantone tartomány „beszélő” helynevei kapcsán hívta fel arra a figyelmet, hogy

mennyi kognitív haszonnal jár az oktatásban-nevelésben ezek etimológiájának feltárása a fiatalok számára (103–106). LUIGI MATT a helynévből képzett *turritano* melléknév etimológiáját (< szárd Porto *Torres*) tárta fel (127–133). Francia nyelvű tanulmányában MARC-ALEXANDRE BEAULIEU a tág jelentésű spanyol *porto* szónak a 16. századi Észak- és Dél-Amerikában való elterjedését vette górcső alá (155–166). SABINA FONTANA az olasz siketek jelnyelvében vizsgált meg szicíliai helynevek megjelölésére szolgáló megoldásokat, különös tekintettel a terület dialektális megosztottságára; néhány konkrét helynév olasz jelnyelvi megoldását szöveggel is magyarázott fényképek illusztrálják (230–253). GUIDO BORGHI az ősi szicíliai helynévallomány legrégebbi rétegeihez tartozó *Baiótiς* név kapcsán állított fel hipotéziseket (669–720). FEDERICA CUSAN és ALBERTO GHIA elméleti jellegű cikkükben a létező helynevekből új helynevek alkotásának kétféle mentális útját különböztették meg: az egyik a monogenezis, vagyis egy helynév újrafelhasználása, hasonlósági alapon álló „továbbkölcsonzése”; a másik az elkülönülés vagy polarizáció, vagyis a megnevezendő térformák – térben és időben állandó – elhelyezkedésbeli viszonyain alapul (721–739).

Az egyéb névfajták témakörébe vonhatók a következő írások: ROBERTO RANDACCIO a Garibaldi nevéhez kötődő, olasz *O Roma, o morte!* 'Róma, vagy (a) halál!' politikai szlogen utóéletét, illetve annak későbbi (olykor tréfás-ironikus) analógiás változatait (pl. *O Schengen o morte*) mutatta be (213–219). ANGELO VARIANO az olasz Risorgimento politikai mozgalma hatására a francia nyelvben megjelent ún. xenizmusokról (*gouvernement des prêtres, i Mille di Garibaldi* stb.) értekezett (221–228). Érdekes a témaválasztása VINCENZO D'ANGELO cikkének: az olasz pénzügyőrség titkos műveleteinek elnevezéseiről kapunk áttekintést (749–762). ELISA ALTISSIMI a *rimmel* és a *mascara* 'szempilláspirál' jelentésű, köznevesüléssel keletkezett márkanevek történetét kutatva korábbra datálta az első előfordulásokat is (778–799).

Névtan – röviden (Minima onomastica). E népszerű rovatban a két kötetben összesen 55 egyoldalas tanulmány szerepel; többségük olasz vonatkozású. Kiemeljük közülük a következőket: FRANCESCO SESTITO a francia tartományok számának 2016-os csökkentésével összefüggésben a tartománynevek olasz elnevezésének esetlegesen szükséges módosításairól ír (279); ARTUR GALKOWSKI a lengyel *Włochy* 'Olaszország' szónak és változatainak a jelentéseiről ad rövid összefoglalást (838); MIRO TASSO az üldözéseket túlélő piemonti valdenses névallományáról, helyi megoszlásáról közöl statisztikai adatokat (851).

Szemle. A két kötet ismerteti a főszerkesztő, ENZO CAFFARELLI egy-egy frissen megjelent könyvét. A továbbiakban csak a rovat magyar vonatkozásaira térünk ki. A névtani bibliográfiában szerepel VÁCZINÉ TAKÁCS EDIT 2018-ban megjelent monográfiája Karinty írói névadásáról (913), illetve a VÖRÖS FERENC és SAMARDŽIĆ ANNA által szerkesztett, A nyelvföldrajztól a névföldrajzig IX. című konferenciakötet (913). Mindkét kötet tartalmaz ismertetést a Névtani Értesítő számairól (40: 357–359, ill. 41: 902–904). RESZEGI KATALIN és TÓTH VALÉRIA egy-egy tanulmányát megemlítik továbbá egy 2018-as, Potenzában rendezett névtani konferencia 2020-ban publikált kötete kapcsán (315).

Rendezvények. A rovat a 2019 szeptembere és 2021 októbere között az egész világon lezajlott, illetve tervezett, névtani kutatásokkal kapcsolatos eseményekről közöl előzetest és/vagy beszámolót (377–421, 929–936). A COVID-járvány hatása ezen a területen is megmutatkozott: míg az első kötetben még 46 esemény van felsorolva, a másodikban csupán 8 ténylegesen megtartottról és 16 lemondottról/elhalasztottról esik szó. A magyar névkutatók neve a következő rendezvények ismertetésében bukkan fel: egy 2019-ben Münsterben megrendezett konferencia kapcsán SZILÁGYI-KÓSA ANIKÓ neve és előadásának címe (380); rövid

beszámoló a 2019 szeptemberében az ELTE-n tartott alkalmazott névtani konferenciáról (387); 2019 november elején a bécsi, Place Names and Migration című konferencián MIKESY GÁBOR előadása (395); a 2021-es krakkói ICOS-konferencián RÁCZ ANITA előadása (934).

Folyamatban levő munkák, események. A rovatban olasz és nemzetközi eseményekről, projektmunkákról, felhívásokról, frissen megjelent vagy kiadás előtt álló könyvekről tájékoztat a főszerkesztő (423–461, 937–960). Itt most csak a következő információkra fókuszálunk: hosszabb beszámolóban van ismertetve a TÓTH VALÉRIA által koordinált magyar digitális helynévtár (447–448); a főszerkesztő rövid írásban emlékezik meg a RION. 25 évéről (937–938); a *Patronymica Romanica* sorozatnak megjelent az újabb, állatneves kötete (938).

Figyelő. E rovat írásait 15 névkutató készítette, ezáltal 124 oldal terjedelemben (467–530, 962–1020). A vizsgálódások a következő területeken zajlottak: terminológia, köznevelés, személynevek, helynevek, utca- és térnevek, márkanévek, transzonímia (névfajtaváltás), névgyakorosság, irodalmi névadás és – új területeként a – névdidaktika (ebben a névtan oktatásával kapcsolatos hírekről, együttműködésekről és ösztöndíjas lehetőségekről, névtani tananyagokról stb. esik szó). Most csak a névgyakorosságra térek ki: ebben a rovatban szerepel az 1999–2018 között születettek összesített utónévlistája (az első 10: *Francesco, Alessandro, Andrea, Lorenzo, Matteo, Mattia, Gabriele, Davide, Leonardo, Luca*; illetve *Giulia, Sofia, Martina, Sara, Chiara, Alessia, Giorgia, Aurora, Francesca, Alice*); a 2018-ban születettek utónévlistája pedig ez: *Leonardo, Francesco, Alessandro, Lorenzo, Mattia, Andrea, Gabriele, Riccardo, Tommaso, Edoardo*; illetve *Sofia, Giulia, Aurora, Alice, Ginevra, Emma, Giorgia, Greta, Beatrice, Anna*); ezek mellé lehet tenni azután a szintén 2018-ban született külföldi állampolgárságú névviselők utónévsorrendjét: *Adam, Amir, Rayan, Matteo, Leonardo, Youssef, Gabriel, Mohamed, David, Daniel*; ill. *Sofia, Sara, Emma, Aurora, Emily, Amira, Amelia, Giulia, Jannat, Noemi* (502–511).

Játék a nevekkel. Ebbe a rovatba ezúttal is a főszerkesztő, továbbá FEDERICO MUSSANO és ROBERTO RANDACCIO írásai kerültek be (531–536, 1021–1045). Kiemelésre kívánczok a félrevezető, „becsapós” jelentésű családnevek rövid kommentárokkal ellátott jegyzéke (1021–1040): ezek között szerepel a *Maggiari* családnév is, mely nem azonos az ol. *magiaro* ’magyar’ népnév többes számú változatával, hanem egy szicíliai, köznévi eredetű, ’kő, kőhalom’ jelentésű szóra megy vissza (1033).

Nekrológok. A RION. fényképpel is kísért hosszabb nekrológgal búcsúztatta és méltatta az utóbbi években elhunyt következő névkutatókat (537–546, 1079–1084): Massimo Pittau (1921–2019), Liljana Dimitrova Todorova (1946–2018), Alan Rayburn (1932–2019), Barbara Czopek-Kopciuch (1952–2020), Ankica Čilaš Šimpraga (1970–2020), Karol Zierhoffer (1924–2019). Rövidebb megemlékezés olvasható Germà Colon (1928–2020) elhunytáról (949).

A 2019. év névtani bibliográfiája. 2019-ben is a RION. főszerkesztője, ENZO CAFFARELLI került a publikációs gyakoriság első helyére (írásai négy teljes oldalon vannak felsorolva: 1052–1056). A Névtani Értesítőben és a Magyar Nyelvben publikált, olasz vonatkozású írásaik okán a listába bevett magyar szerzők: DOMÁNY BARBARA (1076), FÁBIÁN ZSUZSANNA (1060, 1076), OLÁH BENCE ATTILA (1077).

FÁBIÁN ZSUZSANNA

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3597-8773>

ELTE Eötvös Loránd Tudományegyetem

Bölcsészettudományi Kar